
ГРЕБЕНИК Т. В.,
кандидат педагогічних наук,
директор Політехнічного
технікуму Конотопського
інституту Сумського державного
університету,
м. Конотоп

ФОРМУВАННЯ УПРАВЛІНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ БУДІВЕЛЬНОЇ ГАЛУЗІ (НА ПРИКЛАДІ ПОЛІТЕХНІЧНОГО ТЕХНІКУМУ КОНОТОПСЬКОГО ІНСТИТУТУ СУМДУ)

Стаття присвячена процесу формування управлінської компетентності майбутніх фахівців будівельної галузі в процесі навчання у вищому навчальному закладі І-ІІ р. а. З'ясовано теоретико-методологічні основи формування управлінської компетентності майбутніх будівельників та основи її аналізу в сучасній теорії та практиці. Визначено складники управлінської компетентності студентів будівельних спеціальностей. Представлено досвід Політехнічного технікуму Конотопського інституту Сумського державного університету з окресленого питання.

Ключові слова: компетентність, управлінська компетентність, вищий навчальний заклад І-ІІ р. а., формування управлінської компетентності.

Статья посвящена процессу формирования управленческой компетентности будущих специалистов строительной отрасли в процессе обучения в высшем учебном заведении I-II уровня аккредитации. Выяснены теоретико-методологические основы формирования управленческой компетентности будущих строителей и основы ее анализа в современной теории и практике. Определены составляющие управленческой компетентности студентов строительных специальностей. Представлен опыт Политехнического техникума Конотопского института Сумского государственного университета по указанному вопросу.

Ключевые слова: компетентность, управленческая

компетентность, высшее учебное заведение I-II уровня аккредитации, формирование управленческой компетентности.

The article is devoted to the process of forming of administrative competence of the future specialists of building industry in the process of studies in higher educational establishment of the I-II level of accreditation. Theoretic-methodological bases of forming of administrative competence of the future builders and its analysis are found out in modern theory and practice. In the structure of administrative competence of the future builders are distinguished five constituents: knowledge (compulsory education, professional training, computer skills, ecological, economic knowledge, marketing etc.); ability (to use modern administrative principles and methods, apply personal authority in the acceptance of administrative decisions, ability to plan effective accomplishment of tasks, carry out the current and final control and others); ability (to estimate a situation objectively, analyze the results, create an effective command etc.); leader capacities (purposefulness, initiative, independence, discipline, responsibility, honesty, riskiness to accept decisions in the conditions of vagueness, ingenuity, creative activity, decision and others); ability (to see the prospects of the development of personal activity (organization), quickly to react on changes, the implementation of innovations etc.). Experience of Polytechnic School of Konotop Institute of Sumy State University is presented through the question of forming of administrative competence of the students of building specialities.

Key words: *competence, administrative competence, higher educational establishment of the I-II level of accreditation, forming of administrative competence.*

Постановка проблеми. У стратегічних положеннях, які викладено в Законах України «Про освіту», «Про вищу освіту», Національній доктрині розвитку освіти України у ХХІ столітті, освіта розглядається як модернізоване ядро сучасного суспільства, основний чинник його мобільності. Розбудова української держави і реформування економіки, розвиток будівельної галузі покладають на вищу школу обов'язок не лише підготувати фахівців-будівельників до майбутньої професійної діяльності, але й сформувати в них здатність адаптуватися до безперервних технологічних інновацій у професійній сфері та до безперервного підвищення свого фахового рівня упродовж життя.

Нові вимоги інформаційного суспільства не лише впливають на розвиток виробництва і науки, а й передбачають значні якісні зміни в професійній підготовці майбутніх фахівців будівельної галузі. Освоєння будівельного фаху як наукомісткої та високотехнологічної галузі вимагає кардинальних змін змісту навчання. Диференціація виробничих функцій у процесі роботи на спільний результат праці будівельників різних напрямів зумовлює посилення не лише інтегративних зв'язків між навчальними дисциплінами, а й між заходами позанавчальної діяльності, які спрямовані на формування управлінської компетентності студентів.

Аналіз актуальних досліджень. Питання щодо підвищення професійної

підготовки фахівців будівельної сфери нині є актуальними, при цьому продовжують зростати вимоги до підвищення якості послуг та їх відповідності замовленню. У сучасних умовах, як зазначає Т. Азізов, – «це джерело активного відродження та росту економічно і соціально активних груп населення, які можуть працювати в усіх сферах діяльності» [1, с. 9]. Теоретичні, методологічні та загальнометодичні питання щодо професійної підготовки майбутніх будівельників у цілому та формування управлінської компетентності зокрема знайшли відображення у працях вітчизняних та зарубіжних учених.

Питання формування професійної компетентності розглянуто у працях О. Атласова, Н. Баловсяк, Б. Беспалова, Л. Берестова, Д. Мірошина, Н. Кузьміна, Н. Лобанова, С. Федорова та ін.; ініціативи модернізації освіти на компетентнісній основі розробляються В. Болотовим, І. Зимньою, О. Пометун, С. Трубаچهвою, В. Шадріковим, А. Хуторським та ін.; питання компетентнісного підходу до навчання викладено у працях В. Безпалька, Е. Зеєра, І. Зязюна, Н. Кузьміної, А. Маркової, Л. Мітіної, М. Розова, О. Савченко, В. Шапкіна та ін.

Дослідження вчених (В. Андрущенко, Л. Ващенко, Л. Даниленко, Г. Дмитренка, Г. Єльнікової, І. Зязюна, А. Калініної, В. Кременя, Ю. Конаржевського, А. Новикова, В. Олійника, В. Пікельної, М. Поташника та ін.) свідчать про систематичне підвищення вимог до управлінської компетентності спеціалістів-будівельників, про що свідчать їх провідні дослідження.

За безумовної важливості наукових надбань сучасних учених проблема формування управлінської компетентності фахівців будівельної галузі залишається недостатньо вивченою та потребує подальших наукових розвідок.

Метою статті є з'ясування теоретико-методологічних основ формування управлінської компетентності майбутніх будівельників, виокремлення складників і шляхів її формування у

студентів будівельних спеціальностей у процесі навчання у ВНЗ І-ІІ р. а.

Виклад основного матеріалу. Будівельна галузь України знаходиться нині не в найкращому стані – падіння обсягів виробництва, замороження будівництва тощо. Тому в умовах сьогодення слід готувати майбутніх будівельників до пошуку нових альтернативних шляхів, які сприятимуть мінімізації негативних наслідків кризи та відкриттю перспектив для будівельної галузі.

Досвід успішних компаній засвідчує, що результативність їх діяльності прямо пропорційно залежить від готовності менеджменту до прогресивних змін. Наявність у колективі колег лідера нині не гарантує будівельній організації лідируючих позицій на ринку будівельних послуг. Щоб бути конкурентоспроможними – потрібно мати новатора. Отримуючи диплом будівельника, випускники вищих навчальних закладів мають бути готові як до створення умов, необхідних для розробки та впровадження інновацій у будівництві, так і до управлінської діяльності. А це потребує широкого технічного світогляду, творчості, відповідальності, відданості, оперативного реагування на зміни в технологічному процесі, спроможності передбачати наслідки цих змін, бажання взяти на себе ризик для досягнення успіху, вміння планувати власну діяльність та діяльність колективу.

Як слушно зазначає О. Слюсаренко, компетентність є «інтегрованою характеристикою якості особистості, результативним блоком, сформованим засобом досвіду, знань, вмінь на поведінкових реакцій, здатністю успішно задовольняти індивідуальні та суспільні потреби, ефективно діяти і продуктивно виконувати поставлені завдання» [4, с. 290]. Разом із тим серйозним питанням, яке потребує вирішення, на думку В. Ягоднікової [5], є визначення управлінської компетентності як необхідної складової професійної компетентності сучасного фахівця, а також

проблема формування управлінської компетентності майбутніх фахівців для ефективного й продуктивного здійснення своєї подальшої професійної діяльності, яка у сучасній науці розглядається як сукупність особистісних можливостей посадової особи, її досвід та ін.

При визначенні сутності зазначеного феномену вчені орієнтуються на визначення «професійної компетентності» та враховують особливості управлінської діяльності. Так, А. Грушева розглядає управлінську компетентність як соціально-детерміноване системне динамічне утворення в складі професійної компетентності, яке проявляється у процесі управлінської діяльності, зорієнтованої на досягнення цілей завдяки реалізації знань, умінь, навичок і професійно важливих якостей, що зумовлюють здатність особистості займатись продуктивною професійною діяльністю [2, с. 6].

Нині посилюються вимоги до будівельників щодо володіння ними управлінськими знаннями. Освітяни вищої школи продовжують пошук шляхів підвищення рівня управлінської компетентності фахівців будівельної галузі, розробки та затвердження нових форм і методів навчання у професійній вищій школі, використання інноваційних технологій навчання.

Найважливішим завданням навчально-виховного процесу будівельних відділень закладу є його переорієнтація на сучасні вимоги роботодавця. При цьому під час навчання студенти Політехнічного технікуму Конотопського інституту Сумського державного університету (ПТКІСумДУ) знайомляться з історією розвитку будівельної галузі та регіональними особливостями ведення будівельних робіт; під час навчальних та виробничих практик здійснюють допрофесійну підготовку та формують стійких інтерес до професій будівельної галузі. Організація позанавчальної діяльності на відділеннях будівельних спеціальностей забезпечує створення сприятливих умов

для розвитку творчості й ініціативності, самостійності і відповідальності, розсудливості і економності; для формування вміння проектно-технологічної діяльності і навиків використання в роботі спеціалізованих комп'ютерних програм («Компас», «Автокад», «Кредо» та ін.), активної життєвої позиції і управлінської компетентності тощо.

В умовах модернізації будівельної галузі в освітньому просторі істотної ваги набуває процес формування управлінської компетентності студентів, що сприяє в подальшому успішно організувати власну діяльність у соціальному та економічному контексті. «При цьому характер навчальної діяльності має передбачати конкретну практичну діяльність, що стимулює цілеспрямоване формування основних складників їх управлінської компетентності, актуалізує життєвий, навчальний і професійний досвід, поетапно веде від одного рівня до наступного – більш високого рівня сформованості управлінської компетентності» [3].

Необхідність підвищення рівня управлінської компетентності фахівця-будівельника зумовлена зростаючою складністю управління у будівельній галузі, що характеризується не збільшенням масштабів управління, а ускладненням його структури, прискоренням динаміки процесів у будівництві, підвищенням соціальної відповідальності, потребою приймати рішення, що не відповідають плановим завданням і директивним вказівкам.

Вища професійна освіта має передбачати підготовку фахівців такої кваліфікації, яка забезпечить вміння стратегічного планування діяльності та прийняття ефективних ситуативних рішень, які сприятимуть зміцненню позицій будівельної організації й забезпечать сталій її розвиток. Під час навчання у вищій школі необхідно навчити студентів працювати в команді, приймати спільні рішення, конструктивно спілкуватися з фахівцями, чітко висловлювати свої думки та доводити правильність своїх поглядів, що допо-

може у майбутньому швидко адаптуватись до роботи в комплексних бригадах будівельників.

На основі вище окресленого виокремимо складники управлінської компетентності молодших спеціалістів будівельної галузі, а саме: знання, вміння, здібність, лідерські якості, здатність. Зупинимось на деталізації вказаних складників.

Так, до знань слід віднести загальну освіту, професійну підготовку, володіння комп'ютером, екологічні, економічні знання, маркетинг та ін.

До такого складника, як вміння, належить вміння використовувати сучасні управлінські принципи і методи, застосовувати власні повноваження у прийнятті управлінських рішень, чітко планувати ефективне виконання завдань, здійснювати поточний і підсумковий контроль, орієнтуватися у інформаційному просторі, критично осмислювати прийняття управлінських рішень, підтримувати власний авторитет, співпрацювати в колективі тощо.

Одним із важливих складників управлінської компетентності молодших спеціалістів будівельної галузі є здібність об'єктивно оцінювати ситуацію, вміло аналізувати одержані результати, створити ефективну команду тощо.

Щодо лідерських якостей молодших спеціалістів-будівельників, то в своєму складі вони містять: цілеспрямованість, ініціативність, самостійність, дисциплінованість, відповідальність, чесність, принциповість, ризикованість приймати виважені рішення в умовах невизначеності, винахідливість, творча активність, рішучість, прагнення до досконалості, динамічність у вчинках і думках, гнучкість розуму, уміння вести діалог та ін.

Бачення перспективи розвитку власної діяльності (організації), швидко реагувати на зміни, впровадження нововведень тощо.

Цікавою в аспекті нашого дослідження є практика ПТКІСумДУ. У за-

кладі вже традиційними стали заходи, завдяки яким в організації навчально-виховного процесу створено умови, сприятливі для формування управлінської компетенції студентів будівельних спеціальностей, які реалізуються в рамках «Комплексно-цільової програми громадянського виховання студентів ВНЗ». Програма являє собою інтегративний курс, передбачає низку заходів, які є взаємопов'язаними між собою за визначеними напрямками. У практичному значенні комплексно-цільова програма не є цілком завершеною й коригується у відповідності до фахових особливостей та наявного потенціалу на конкретному відділенні.

Комплексно-цільова програма має на меті практичну реалізацію передбачених її змістом заходів, які характеризуються чіткістю формулювання загальних цілей, а також дієвістю запропонованого змісту роботи, а саме: короткострокові вузькопрофільні заняття (факультативи), участь у науково-практичних конференціях, функціонування будівельних загонів і ремонтних бригад, участь у II Всеукраїнському фестивалі молодіжних трудових загонів «Ми працею славимо тебе, Україно!» (АР Крим, м. Бахчисарай), Тижні спеціальностей, засідання старостату «Старт професійної кар'єри», круглий стіл «Проектування у будівництві», «Мозковий штурм» членів студактиву відділення: «Конкурентоспроможний фахівець-будівельник», тренінг «Оцінка ситуацій, пов'язаних з ризиком», створення стенду-дошки пошани «Студентський олімп», функціонування агенції з тимчасового працевлаштування «Перша копія», зустрічі з випускниками та роботодавцями, засідання творчо-ініціативних груп з реалізації молодіжних ініціатив, функціонування студентського клубу «Наука бути лідером» та «Навчіть мене жити», «Відкритий мікрофон» на тему: «Прийняття оптимальних рішень», засідання-тренінг циклової комісії «З думкою про майбутнє», захист реалізованих проектів «Має право бути тради-

ційним», проведення міських акцій та колективних творчих справ тощо.

Таким чином, можна стверджувати, що реалізація «Комплексно-цільової програми громадянського виховання студентів ВНЗ» скоригована у відповідності до поставлених на відділенні цілей щодо формування управлінської компетентності студентів будівельних спеціальностей є дієвою, ефективною, сприяє створенню в закладі середовища, сприятливого для формування управлінської компетентності та набуття досвіду професійної діяльності.

Висновки. Розглядаючи процес формування управлінської компетентності майбутніх будівельників, необхідно відзначити, що вона є динамічним утворенням, а не стабільним атрибутом студентів будівельних спеціальностей. Для досягнення ефективності розвитку професіоналізму фахівця будівельної галузі під час навчання доцільно акцентувати увагу на формуванні управлінської компетентності студентів-будівельників.

У структурі управлінської компе-

тенції майбутніх будівельників виокремлено п'ять складників, а саме: знання, вміння, здібність, лідерські якості, здатність.

Визначено шляхи формування управлінської компетентності студентів-будівельників, а саме: вдосконалення організаційно-методичного забезпечення професійної підготовки майбутніх будівельників, вдосконалення змісту професійної підготовки з урахуванням сучасних тенденцій розвитку будівельної галузі, створення середовища, сприятливого для формування всіх складових управлінської компетентності майбутніх будівельників, впровадження інтерактивного навчання та інноваційних технологій виховання.

Подальшого дослідження потребують питання вдосконалення та розробки сучасних технологій формування управлінської компетентності майбутніх будівельників і порівняльний аналіз підготовки майбутніх будівельників в Україні та в інших зарубіжних країнах тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Азізов Т. Стратегічний розвиток напряму «професійна освіта, будівельна справа» у підготовці фахівців / Т. Азізов, О. Мельник // Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету. – 2013. – Ч. 3. – С. 9-14.
2. Грушева А. А. Формування управлінської компетентності бакалаврів економічних спеціальностей у процесі професійної підготовки: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец.: 13.00.04. «Теорія і методика професійної освіти» / Грушева Алла Андріївна. – К., 2012. – 20 с.
3. Король В. М. Модель формування управлінської компетентності майбутніх офіцерів пожежної безпеки у процесі професійної підготовки / В. М. Король // Педагогіка вищої та середньої школи. – 2013. – №37. – С. 71-78.
4. Слюсаренко О. М. Кваліфікаційна критеріальність компетентності: понятійно- методологічні аспекти / О. М. Слюсаренко // Філософія освіти. – 2009. – № 1-2 (8). – С. 287-298.
5. Ягоднікова В. В. Формування управлінської компетентності в умовах професійно-креативного середовища ВНЗ [Електронний ресурс] / В. В. Ягоднікова. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/28_OINXXI_2010/Pedagogica/72526.doc.htm